

Torah from Around the World

Degene die iets groots wil is een groot mens in mijn ogen – niet degene die het weet te verwerkelijken. Want bij verwerkelijking speelt geluk een rol. Het meest opmerkelijke van alles is als een mens nooit opgeeft.

Theodor Herzl

Sjabbat 18 januari 2020 / 21 Tewet 5780, Sjemot, Sjemot/Exodus 1:1 - 6:1

Tanach blz. 109 - 118

Haftara: Jesjahoe 27:6 - 28:13, 29:22 - 23

Tanach blz. 842.

vertaler: Benjamin Cohen

Commentaar: *Yossi Ziffer is werkzaam bij de UJA-Federation te New York.*

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://www.myjewishlearning.com/article/seeing-the-broader-picture/>

Het grote verband zien

De verschillen tussen de ontmoeting van de vroedvrouwen met de Farao enerzijds, en de ontmoeting van officieren en opzichters anderzijds, leren ons het belang van de context van bijbelse vertellingen.

Deze week beginnen we het boek Sjemot/Exodus met de sidra Sjemot. Dit gedeelte vormt de basis voor de gebeurtenissen die zich door het hele boek en de rest van de Tora zullen

ontvouwen en laat ons kennismaken met vele hoofdpersonen, onder wie Mosjé, Aharon, Mirjam, de Farao en Jitro.

Zowel aan het begin als aan het einde van de sidra lezen we over twee groepen die 'bijrollen' spelen. Elke groep heeft een ontmoeting met de Farao, die plaatsvindt na een enigszins parallelle reeks gebeurtenissen. Echter, een kritiek onderdeel zorgt voor een onderscheid in de manier waarop de Tora deze gebeurtenissen weergeeft. Door deze twee verhalen en het verschil ertussen te onderzoeken, kunnen we enkele nuances van de literaire methodologie van de Tora beter begrijpen.

In Sjemot 1:15 laat de Farao twee joodse vroedvrouwen bij zich komen, Sjifra en Poea. Hij beveelt hen een kwaadaardig besluit uit te voeren: elke jongen die wordt geboren uit een joodse vrouw moet worden gedood. Echter, uit „ontzag voor God”, luisteren de verloskundigen niet naar de Farao en laten de pasgeboren jongens in leven.

Wanneer de Farao hen hiermee confronteert en vraagt waarom ze niet in overeenstemming met zijn wensen hebben gehandeld, verzinnen de verloskundigen een uitvlucht. Ze beweren dat de joodse vrouwen hun kinderen baren „als dieren” en dat de baby al is geboren tegen de tijd dat de verloskundige arriveert. De Tora vertelt ons dat God de vroedvrouwen begunstigde voor hun moed door hen te belonen „met huishoudens” (dat wil zeggen families), en dat het volk bleef groeien.

Tegen het einde van de sidra, in Sjemot 5:6, vaardigt de Farao een nieuw bevel uit. Tot op dit moment hadden de Egyptenaren de joodse slaven voorzien van stro om de stenen mee te maken, die nodig waren voor hun werk. Nu, als vergelding voor Mosjé's verzoek om het volk zijn vrijheid te geven, beveelt de Farao dat de Joden voortaan zelf verantwoordelijk zullen zijn voor het verzamelen van het stro; tegelijkertijd moeten zij ook dezelfde hoeveelheid bakstenen produceren als voorheen. Dit bevel werd overgebracht aan de opzichters en onder-opzichters (*nogsiem* en *sjotriem*).

Volgens een interpretatie van Rasji, de bekende commentator uit de 11e eeuw, waren de opzichters Egyptisch, terwijl de onder-opzichters joods waren. De opzichters hielden toezicht op de onder-opzichters, die op hun beurt verantwoordelijk waren voor het directe toezicht op de slaven, hun eigen broeders. Zo zetten de Egyptenaren Jood tegen Jood op en dreigden ze de onder-opzichters met zware straffen als ze hun broeders niet aanspoorden genoeg te produceren.

Het koninklijk besluit bracht de joodse onder-opzichters in een positie die vergelijkbaar was met die van de vroedvrouwen; van hen werd verwacht dat zij hun broeders een verschrikkelijke straf zouden opleggen. In werkelijkheid waren het de onder-opzichters die de

zweepslagen moesten ondergaan, wanneer de overbelaste slaven de vastgestelde quota van bakstenen niet haalden, omdat ze hen blijkbaar niet voldoende zouden hebben gemotiveerd.

Net als de vroedvrouwen, komen de onder-opzichters op voor het volk. Maar terwijl de vroedvrouwen dit heimelijk doen door het bevel van de Farao te negeren, protesteren de onder-opzichters openlijk en uiten hun klachten en die van de slaven tegenover de Farao zelf: „Er wordt geen stro gegeven aan uw dienaren, en zij (de opzichters) zeggen tegen ons: ‘Maak stenen’; zie, uw dienaren worden geslagen, en uw volk (de Egyptische opzichters, red.) begaat de zonde.” (Sjemot 5:16) Hun smeekbeden zijn echter tot dovemansoren gericht, want de Farao weigert zijn decreet in te trekken, en de Joden moeten hun eigen stro bijeen blijven sprokkelen om bakstenen te maken.

Bij het vergelijken van het verhaal van de vroedvrouwen en dat van de onder-opzichters rijst de vraag, waarom er geen goddelijke beloning genoemd wordt voor de onder-opzichters? Hoewel de Tora expliciet stelt dat God de handelwijze van de vroedvrouwen goedkeurt en hen zegent met eigen families, komt er geen soortgelijke verklaring met betrekking tot de onder-opzichters.

Bovendien vermeldt de Tora geen enkele straf van koningswege die aan de vroedvrouwen wordt opgelegd vanwege het negeren van de bevelen van de Farao. De onder-opzichters, daarentegen, krijgen zweepslagen vanwege de klachten van de slaven over wie zij de supervisie hebben. Verdienen dergelijke offers geen beloning van de hemel?

Rasji merkt op dat de onder-opzichters in feite wel werden beloond. Hij zegt dat toen de joden uit de slavernij vertrokken, diezelfde onder-opzichters het Sanhedrin, de hoogste rechtbank, vormden; zo waren zij deelgenoot van iets van de goddelijke inspiratie die Mosjé zelf had ontvangen. Volgens Rasji hadden zij dit voorrecht te danken aan de compassie die ze in Egypte hadden getoond en de opofferingen die zij daar hadden gebracht.

Hoewel het commentaar van Rasji onze bezorgdheid over het welzijn van de onder-opzichters kan wegnemen, blijft de vraag: Waarom beschrijft de Tora een beloning voor de vroedvrouwen, maar niet voor de onder-opzichters?

Het antwoord is gebaseerd op het begrijpen waarom de Tora elk van deze verhalen vertelt. In het verhaal van de verloskundigen wordt de Farao bang. Omdat hij ziet dat de Joden zich snel vermenigvuldigen, vreest hij voor de veiligheid van zijn land. Hij maakt de Joden tot slaaf en zijn besluit is één van zijn pogingen om hun aantal te verminderen. God heeft echter

andere plannen: „...hoe meer de Israëlieten werden onderdrukt, des te talrijker ze werden.”(Sjemot 1:12)

Het maakt niet uit welke tactiek de Farao probeert, de Joden blijven hun bestemming verwerkelijken: van een familie een volk worden. Wanneer de sidra de beloning optekent die aan de verloskundigen is gegeven - zij krijgen zelf families - maakt dat deel uit van de algemene verhaallijn van de Tora, d.w.z. dat de Joden zich blijven vermenigvuldigen.

Dit staat in contrast met het verhaal van de onder-opzichters. Eerder in de sidra verschijnt God aan Mosjé en geeft hem het bevel om naar Egypte te gaan en de Joden naar vrijheid te leiden. God waarschuwt Mosjé echter dat, als onderdeel van het goddelijke plan, de Farao koppig zal zijn en zal weigeren het volk zijn vrijheid te geven.

Als we lezen over de onder-opzichters en hun dappere maar vruchteloze pogingen om de last van de slaven te verlichten, moeten we deze context in gedachte houden. Dan zien we dat hun inspanningen als een illustratie dienden voor de onbuigzame koppigheid en onbeschaamdheid van de Farao ten aanzien van Gods wensen. In zekere zin gaat de passage helemaal niet over de onder-opzichters - het gaat over de Farao. Daarom is het niet nodig om de beloning aan de onder-opzichters te vermelden; zou dat wel worden gedaan, dan zou dat onze aandacht afleiden van de zaak die aan de orde is: het treffen tussen God en de Farao.

Deze literaire waarde van het appreciëren van het ‘grotere plaatje’ heeft ook betekenis voor ons eigen leven. In een tijdperk van haastig doorgestuurde e-mails, ultra-korte uitspraken in de media en de razendsnelle en haastige overdracht van informatie, zien we de dingen gemakkelijk, wellicht zelfs onvermijdelijkerwijs, buiten hun context. Maar als we anderen eerlijk willen beoordelen, en anderszins verantwoord willen handelen, moeten we een stapje terug doen en die context zoeken, om ervoor te zorgen dat we de dingen begrijpen zoals ze werkelijk zijn. Als we dat doen, zullen we de valkuilen vermijden waarin uiteindelijk diegenen die dat niet doen vast zullen komen te zitten.